

● مقاله مروری که مقاله: ۴۰

- بعد از مطالعه این مقاله خوانندگان محترم قادر خواهند بود:
- با عناوین مطرح شده و گزارش یک مورد بیماری آشنا شوند.
- نحوه نگارش مقاله موردی را دریابند.

چگونه یک گزارش مورد را به رشته تحریر در آوریم

چکیده

پژوهشگران در حوزه سلامت از روش‌های بررسی گوناگونی برای مطالعه جنبه‌های مختلف سلامت فرد و جامعه استفاده می‌نمایند. برای نمونه در بالین بیمار، متخصصین بالینی ممکن است با مورد نادری از یک بیماری، یا عارضه کمیابی از یک بیماری دیگر، دارو و یا یک دستگاه طبی روبرو گردند. در چنین مواردی نگارش، چاپ و انتشار گزارش آن مورد خاص می‌تواند در افزایش افق دید سایر همکاران بالینی مثرتر واقع گردد. هدف از نگارش مقاله حاضر ارائه دستورالعملی مشخص و استاندارد برای نگارش مقالات گزارش مورد می‌باشد تا متخصصین مراقبت‌های بالینی کشور بر اساس آن، توانایی نگارش مقالات گزارش موردی را داشته باشند که در نشریات فارسی زبان به زیور طبع آراسته گردند.

واژگان کلیدی: گزارش مورد، دستورالعمل، سلامت

دکتر محسن رضائیان*۱

۱- دانشیار گروه پزشکی اجتماعی،
دانشکده پزشکی رفسنجان

* نشانی نویسنده مسؤوول:
رفسنجان، میدان انقلاب، دانشکده
پزشکی، گروه پزشکی اجتماعی

تلفن: ۰۲۳۴۰۰۳ - ۰۳۹۱

فاکس: ۰۲۲۵۲۰۹ - ۰۳۹۱

نشانی الکترونیکی:

moeygmr2@yahoo.co.uk

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۹/۸/۱۷

تاریخ اصلاح نهایی: ۸۹/۱۰/۲۱

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۷/۲۴

مقدمه

پژوهشگران در حوزه سلامت از روش‌های مطالعاتی گوناگونی برای بررسی جنبه‌های گوناگون سلامت فرد و جامعه استفاده می‌نمایند. برای مثال، آن‌ها ممکن است از روش مطالعات مقطعی برای بررسی همزمان علت و معلول استفاده کرده و ارتباط همزمان یک عامل با عامل یک عوامل دیگر را مورد بررسی قرار دهند. آن‌ها همچنین، ممکن است از روش‌های مطالعات طولی برای شناخت دقیق‌تر روابط علیتی استفاده نمایند. در چنین مطالعاتی آن‌ها ممکن است از روش‌هایی استفاده کنند که از مواجهه با علت شروع شده و تا حصول به پی‌آمد امتداد می‌یابند. در موقعیتی کاملاً متضاد، ممکن است که پژوهشگران نوعی از مطالعات طولی را مورد استفاده قرار دهند که از پی‌آمد شروع شده و با رجوع به گذشته افراد میزان مواجهه قبلی آن‌ها با علت مورد نظر را مورد بررسی قرار می‌دهد [۱]. گاهی نیز ممکن است که پژوهشگران در مطالعات خود نیازمند ارزیابی یک روش درمانی یا پیشگیری باشند. در این صورت، آن‌ها ممکن است که از روش مطالعات مداخله‌ای استفاده نمایند [۲].

با این وجود، به ویژه در بالین بیمار، متخصصین بالینی ممکن است با مورد نادری از یک بیماری، یا عارضه کمیابی از یک بیماری دیگر روبرو گردند. آن‌ها همچنین، ممکن است با عوارض ناخواسته نادر یک دارو مواجهه شده و یا نقص عملکردی یک دستگاه خدمات پزشکی که منجر به وارد شدن صدمه به بیمار شده است را کشف نمایند. در تمامی این موارد و مواردی مشابه، نگارش، چاپ و انتشار گزارش آن مورد خاص می‌تواند در افزایش افق دید سایر همکاران بالینی کاملاً مثمر واقع شده و در مواردی حتی به کشفیات بسیار ارزنده ختم گردد [۳].

برای نمونه، می‌توان به کشف بیماری ایدز پس از گزارش یک مورد مرد جوان همجنس‌باز مبتلا به سارکوم کاپوسی (Kaposi's sarcoma) اشاره کرد [۴]، که خود به عنوان نقطه عطفی در تاریخ علوم پزشکی قلمداد می‌گردد. همچنین، گزارش فوکوملیا (Phocomelia) در دو نوزاد تازه متولد شده از مادرانی که در اوایل دوران بارداری خود از داروی تالیدومید (Thalidomide) استفاده کرده بودند [۵] را می‌توان یکی دیگر از تاثیرات بسیار مهمی دانست که مقالات گزارش مورد می‌توانند در ممنوعیت استفاده از یک دارو از خود به جای گذارند.

با این وجود، مشکل اساسی مقالات گزارش مورد که اغلب نشریات دنیا با آن روبرو هستند، این است که ارزش مقالات گزارش مورد در مقایسه با سایر انواع مطالعات نظیر مطالعات مقطعی، طولی و

مداخله‌ای کمتر بوده و معمولاً متخصصین مراقبت‌های بالینی که با این موارد نادر برخورد می‌نمایند، ممکن است که از مهارت‌های لازم در نگارش مقالات گزارش مورد برخوردار نبوده و یا وقت کافی برای انجام چنین کاری را نداشته باشند. مجموعه این عوامل سبب می‌گردد که گزارش برخی از موارد جالب یا اصولاً به رشته تحریر در نیاید و یا در فرآیند بررسی مقالات، و به دلیل برخوردار نبودن از حداقل استانداردهای لازم، هیچ وقت امکان چاپ و نشر را پیدا نکند [۶].

مطالعه‌ی به عمل آمده بر روی ده‌هزار مقاله منتشر شده در نشریات و مجلات عمومی پزشکی نشان می‌دهد که فقط هفت درصد آن‌ها را گزارش مورد به خود اختصاص داده است [۷]. از همین رو، مقالات متعددی تا کنون توسط مجلات گوناگون به زیور طبع آراسته شده است که با استفاده از آن‌ها، سعی گردیده که یک قالب استاندارد و علمی برای گزارش مورد مشخص گردیده و به نویسندگان چنین مقالاتی دستورالعمل‌های لازم برای نگارش این مقالات ارائه گردد [۸-۱۵].

از آن جایی که تقریباً تمامی این مقالات به زبان غیر فارسی و به ویژه انگلیسی به رشته تحریر در آمده و بررسی راقم این سطور نشان می‌دهد که فقط یک نشریه فارسی زبان تا کنون به چاپ مقاله‌ای از این دست اقدام نموده است [۱۶]. بنابراین، هدف از نگارش مقاله حاضر ارائه چهار چوبی مشخص، استاندارد و یکسان برای نگارش مقالات گزارش مورد به زبان فارسی می‌باشد. امید است که متخصصین مراقبت‌های بالینی کشور با تأسی به مقاله حاضر، توانایی نگارش مقالات گزارش موردی را داشته باشند که در نشریات فارسی زبان به زیور طبع آراسته گردیده و نقش حساس خود در زمینه ارتقا بهداشت و سلامت جامعه ایفا نمایند.

چهارچوب گزارش مورد

مقالات گزارش مورد مانند هر مقاله دیگر باید علاوه بر عنوان از یک خلاصه و یک متن اصلی تشکیل شده باشند. متن اصلی باید مشتمل بر یک مقدمه، شرح مورد، بحث و نتیجه‌گیری باشد [۳ و ۶]. آن چه که در پی می‌آید، نکات مهمی است که باید در هر یک از قسمت‌های مقاله گزارش مورد ذکر گردد:

عنوان گزارش مورد

عنوان مقاله گزارش مورد باید مانند عنوان هر مقاله دیگری ضمن گویا بودن از جذابیت زیادی برخوردار بوده تا خوانندگان را وادار به خواندن گزارش مورد نماید. توصیه می‌گردد که در عنوان مقالات گزارش مورد، حتماً واژگان گزارش مورد (Case report) نیز ذکر

این قسمت توضیح دهند که چگونه به متون مشابه دست یافته‌اند، همچنین، توضیح دهند که چرا بررسی و گزارش مورد حاضر در مقایسه با سایر گزارش‌ها از اهمیت خاصی خود برخوردار می‌باشد و در بین متون مشابه، جایگاه این گزارش مورد در کجا قرار دارد [۳]. در پایان مقدمه هم ضروری است مدخلی به شرح مورد تحت بررسی آورده شود. این شرح کوتاه، زمینه را برای قسمت بعدی مقاله یعنی شرح مورد آماده می‌نماید.

شرح مورد گزارش مورد

شرح مورد، اصلی‌ترین قسمت یک مقاله گزارش مورد می‌باشد که باید با دقت هر چه تمامتر به رشته تحریر در آید. نکته مهم در نگارش این بخش آن است که هر گونه اطلاعات مربوط به بیمار نظیر نام، تاریخ تولد یا تاریخ پذیرش که ممکن است منجر به تشخیص هویت بیمار گردد نباید در متن مقاله آورده شود. با این وجود، سایر اطلاعات مربوط به بیمار نظیر سن، جنس، قد، وزن، شغل و سایر اطلاعات از این دست را می‌توان در شرح گزارش مورد به آن اشاره نمود [۹].

تاریخ تقریبی پذیرش، اقدامات تشخیصی انجام شده، آزمون‌های آزمایشگاهی به عمل آمده همراه با نتایج آن‌ها جملگی از مواردی است که باید در شرح مورد آورده شود. همچنین، شیوه رسیدن به تشخیص قطعی و چگونگی حذف سایر تشخیص‌های احتمالی نیز باید به دقت در این قسمت شرح داده شود. شرح مورد باید بر اساس تقدم و تأخر زمانی به رشته تحریر درآمده و در برگیرنده کلیه اطلاعات مهم و مرتبط باشد. برای مثال، اگر رژیم غذایی بیمار به نوعی با بیماری وی در ارتباط بوده است، باید رژیم غذایی وی به دقت شرح گردد. همچنین، اگر گزارش مورد مربوط به عوارض ناخواسته یک دارو بوده است، باید نام دقیق دارو، نام شرکت سازنده آن، تاریخ و میزان مصرف دارو نیز به دقت شرح گردد [۳]. اگر چه ارائه تصویر می‌تواند در این قسمت به درک بهتر شرح مورد کمک نماید با این وجود باید نهایت دقت به عمل آید که تصاویر به شیوه‌ای ارائه گردند تا نتوان از روی آن‌ها پی به هویت واقعی بیمار برد [۱۲].

بحث گزارش مورد

مهمترین قسمت یک گزارش مورد را بحث آن تشکیل می‌دهد که در آن نویسندگان باید ضمن آن که نشان دهند که مورد گزارش شده از صحت و دقت قابل قبولی برخوردار می‌باشد به مقایسه مورد خود با سایر موارد گزارش شده در متون بپردازند. در این مقایسه، آن‌ها باید نشان دهند که مورد گزارش شده از جنبه‌های خاصی

گردد [۶]. همچنین، به طور کلی باید به این نکته مهم نیز توجه نمود که عنوان هر مقاله‌ای در عین کوتاه بودن باید جامع نیز بوده و از هنر نگارش قوی برخوردار باشد [۱۷ و ۱۸].

خلاصه گزارش مورد

خلاصه مقالات گزارش مورد، مانند خلاصه سایر مقالات از اهمیت و کاربرد شایان توجهی برخوردار می‌باشد، از همین رو در نگارش آن باید حداکثر دقت را مبذول نمود. معمولاً مجلات گوناگون برای خلاصه مقالات مندرج در خود، دستورالعمل‌های از پیش تدوین شده‌ای دارند. خلاصه مقاله گزارش مورد باید بازتابی دقیق از متن مقاله و در حد ۱۰۰ تا ۲۵۰ کلمه باشد [۳]. این کلمات باید به شکلی تقریباً یکسان بین قسمت‌های مختلف مقاله از جمله مقدمه، شرح مورد، بحث و نتیجه‌گیری توزیع گردد.

از آن جایی که خلاصه مقالات توسط پایگاه‌های مختلف اطلاعاتی به شکل کاملاً رایگان نمایه شده و در اختیار علاقمندان قرار می‌گیرد، از همین رو باید در نوشتن آن‌ها نهایت دقت را مبذول نمود. توصیه می‌شود که خلاصه تمامی مقالات را زمانی به رشته تحریر در آورد که اصل مقاله قبلاً به رشته تحریر در آمده باشد. همچنین، خلاصه مقالات فارسی باید عیناً به انگلیسی بازگردانده شده تا در صورت چاپ مقاله در مجلات معتبر فارسی و مطابق با ساختار چنین مجلاتی، خلاصه انگلیسی مقاله نیز به زیور طبع آراسته گردد [۱۹ و ۲۰].

مقدمه گزارش مورد

بعد از خلاصه مقاله، نوبت به متن مقاله می‌رسد که مانند هر مقاله دیگری با مقدمه شروع می‌شود. با این وجود، مقدمه مقالات گزارش مورد تا حدی با مقدمه مقالات پژوهشی متفاوت می‌باشد. گاهی اوقات ممکن است که مقدمه گزارش مورد بدون عنوان مقدمه به رشته تحریر در آید. در هر صورت، مقدمه گزارش مورد باید مانند مقدمه سایر مقالات کوتاه بوده و تنها ۳ پاراگراف را در بر گیرد. هدف از نگارش مقدمه، ارائه سابقه موضوع گزارش و قرار دادن مورد گزارش شده در جایگاه خود در بین متون موجود می‌باشد. از همین رو، متون مشابه باید در مقدمه ذکر گردند، اما هر گونه مقایسه مابین متون مشابه با مورد حاضر باید به قسمت بحث مقاله منتقل گردد [۳].

تفاوت اصلی مقدمه گزارش مورد با سایر مقالات در این است که نویسندگان مقالات گزارش مورد در مقدمه باید پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای جستجویی که مورد بررسی قرار داده‌اند، همراه با کلید واژه‌های مورد بررسی را نیز ذکر نمایند. به عبارت دیگر، آن‌ها باید در

به نظر نمی‌رسد. بنابراین، توصیه می‌گردد که تعداد نویسندگان یک گزارش مورد کم بوده ولی در عوض می‌توان با نام بردن اسامی سایر افراد در قسمت تقدیر و تشکر، از زحمات آن‌ها قدردانی نمود [۲۲] و [۲۳].

به علاوه، توصیه می‌گردد که حجم یک مقاله گزارش مورد باید در قالب ۱۵۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه محدود بوده و از ۲۰ تا ۳۰ منبع معتبر استفاده گردد. همانطور که قبلاً ذکر شد نویسندگان گزارش مورد باید در قسمت مقدمه استراتژی جستجوی مقالات مشابه خود را به دقت توضیح دهند. آن‌ها باید خوانندگان خود را قانع نمایند که نهایت تلاش خود را به کار برده‌اند تا معتبرترین و به‌روزترین مقالات را پیرامون موضوع مورد نظر خود پیدا کرده و از این مقالات در نوشتن گزارش مورد خود استفاده نموده‌اند. این رویکرد، پشتیبان این نکته مهم خواهد بود که مورد گزارش شده در بین سایر موارد گزارش شده از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد [۳].

نکته آخر که به هنگام نوشتن گزارش مورد باید در نظر گرفت، مسأله حفظ اسرار بیمار است که بر این اساس، هویت بیمار به هیچ وجه نباید مکشوف گردیده، همچنین توصیه می‌گردد که موافقت آگاهانه بیمار یا سرپرست وی را به جهت نوشتن گزارش مورد اخذ نمود. این نکته مهمی است که همواره باید مورد توجه نویسندگان گزارش مورد قرار گیرد [۶].

نتیجه

گزارش مورد یکی از انواع مقالات علوم سلامت است که به شرح یک مورد ویژه و خاص از بیماران می‌پردازد. شواهد موجود نشان می‌دهند که این قبیل مقالات می‌توانند نقش ارزنده‌ای را در پیشرفت‌های دانش علوم سلامت ایفا نمایند [۲۴ و ۲۵]. اما متأسفانه از آنجایی که نویسندگان گزارش مورد اغلب از وقت و مهارت کافی در نگارش چنین مقالاتی برخوردار نمی‌باشند، مقالات گزارش مورد از اقبال چندانی در چاپ و نشر برخوردار نمی‌باشند. با این وجود، اگر به هنگام نگارش این گزارش‌ها دستورالعمل‌هایی مانند آنچه که در این مقاله آمده است مورد لحاظ قرار گیرد، سبب خواهد شد تا نه تنها مقالات گزارش مورد تهیه شده به زبان فارسی از احتمال بیشتری جهت چاپ برخوردار گردند، بلکه این گزارش‌ها بتوانند نقش خود را در توسعه دانش و بهبود سلامت آحاد جامعه به شیوه صحیحتری نیز ایفا نمایند.

برخوردار بوده و بنابر این گزارش آن حائز اهمیت بوده است. بر اساس جنبه‌های خاص مورد گزارش شده، آن‌ها باید زمینه را برای نشان دادن آن چه گزارش مورد به دانش موجود اضافه می‌کند، آماده سازند و بیان نمایند که با این گزارش، چه نکاتی را باید به هنگام برخورد با بیماران مشابه در نظر گرفت [۳ و ۹].

بخش مهمی از بحث هم می‌تواند به محدودیت‌های موجود در گزارش مورد اختصاص داده شود. اصولاً هر مطالعه توأم با محدودیت‌هایی است که می‌تواند بر روی نتایج حاصل از مطالعه تأثیر گذارد. بنابراین، در این قسمت نویسندگان می‌توانند ضمن آن که به محدودیت‌های مطالعه خود اشاره می‌نمایند، اثرات احتمالی این محدودیت‌ها را بر روی نتایج مطالعه خود نشان دهند. در انتهای بحث نیز توصیه می‌شود که نویسندگان ضمن خلاصه نمودن مشخصات اصلی مورد خود، خاص بودن آن را یک بار دیگر توجیه نموده و ضمن ارائه پیشنهادهایی، زمینه را برای نگارش نتیجه‌گیری آماده سازند [۳].

نتیجه‌گیری گزارش مورد

در آخرین پاراگراف مقاله که با عنوان نتیجه‌گیری مشخص می‌گردد، نویسندگان باید دقیقاً بر اساس یافته‌های مطالعه خود یک نتیجه‌گیری منطقی به عمل آورده و از هر گونه پیش‌بینی و یا پیشنهاد غیر معقول و فرضی اجتناب نمایند. آن‌ها باید به دقت مشخص نمایند که مطالعه آن‌ها چه نکته نوینی را به دانش موجود اضافه کرده است و این نکته نوین چگونه در عمل باید مورد استفاده قرار گیرد. آن‌ها همچنین ممکن است ذکر نمایند که چگونه می‌توان این نکته نوین را با انجام مطالعات بیشتر حمایت و یا تکمیل نمود [۶].

سایر نکات مهم به هنگام نگارش گزارش مورد

علاوه بر آن چه که در سطور پیشین به آن اشاره گردید، نکات مهم دیگری نیز وجود دارد که باید به هنگام نگارش گزارش مورد به آن‌ها توجه ویژه مبذول نمود. یکی از این نکات مهم به مسأله نویسندگان گزارش مورد باز می‌گردد. معمولاً مورد را یک نفر تشخیص داده و در این راه ممکن است از همکاری یک یا دو نفر دیگر برخوردار باشد. بنابراین، حالت آرمانی آن است که نویسندگان یک گزارش مورد بین یک تا سه نفر بوده که همگی واجد تخصص‌های مرتبط با موضوع گزارش مورد باشند [۱۱ و ۲۱]. از همین رو، گزارش مواردی که از تعداد زیاد نویسندگان به ویژه نویسندگانی با تخصص‌های نامرتبط برخوردار است، خیلی قابل قبول

- 1- Nasca PC. Study Design. In Baslaugh S. Edi. Encyclopedia of epidemiology. Second volume. California: SAGE Publications, Inc. 2008; pp: 1008-1016.
- 2- Hsieh JJ. Clinical trials. In Baslaugh S. Edi. Encyclopedia of epidemiology. First volume. California: SAGE Publications, Inc. 2008; pp: 201-205.
3. Cohen H. How to write a patient case report. Am J Health-Syst Pharm. 2006; 63: 1888-92.
- 4- Gottlieb GJ, Rogoz A, Vogel JV et al. A preliminary communication on extensively disseminated Kaposi's sarcoma in a young homosexual man. Am J Dermatopathol. 1981; 3: 111-4.
- 5- McBride, W. G. Thalidomide and con-genital abnormalities. Lancet. 1961; 2, 1358.
- 6- White A. Writing case reports - author guidelines for acupuncture in medicine. Acupunct Med. 2004; 22(2): 83-86.
- 7- Kljakovic M. Single cases in general practice and general medical journals. Aust Fam Physician. 2002; 31(7): 669-673.
- 8- DeBakey, L and DeBakey, S The case report. I. Guidelines for preparation. Int J Cardiol. 1983; 4(3): 357-364
- 9- McCarthy, LH and Reilly, KE. How to write a case report. Fam Med. 2000; 32(3): 190-195.
- 10- Pierson DJ. Case Reports in Respiratory Care. Respir Care. 2004; 49(10): 1186-1194.
- 11- Alwi I. Tips and Tricks to Make Case Report. Acta Med Indones-Indones J Intern Med. 2007; 39(2): 96-98.
- 12- Dowsing P. How to write a case report. Dental Update. 2005; 32: 297-99.
- 13- Peuker E, Filler T. Guidelines for case reports of adverse events related to acupuncture. Acupunct Med. 2004; 22(1): 29-33.
- 14- Lowe C, Sandler J. How to do ... a case report. J Orth. 2002; 29: 143-147.
- 15- Green BN, Johnson CD. How to write a case report for publication. J Chiropr Med. 2006; 5: 72-82.
- 16- Sabet B, Hasanzade J, Derakhshan R. How to Write a Reportable "Case Report" in Medical Journals? Surgery J Iran. 2008; 16(2): 91-96. [Article in Persian]
- 17- Rezaeian M. How to successfully leave behind the peer review process? J Rafsanjan Univ Med Sci. 2008; 7(1): 1-4. [Article in Persian]
- 18- Rezaeian M. Step by step article writing: A practical guide for the health care professionals. World Family Med J. 2009/2010; 7: 47-49.
- 19- Rezaeian M. The Art of Writing a Precise Abstract. J Rafsanjan Univ Med Sci. 2010; 9(2): 77-78. [Article in Persian]
- 20- Ohri M, Dawes k. Successful abstract writing: An essential skill for Medical writers. The Write Stuff. 2009; 18(1): 27-8.
- 21- Wildsmith JAW. How to write a case report. In: Hall GM, ed. How to write a paper. 3th edition. London: BMJ; 2006. p. 85-91.
- 22- Benos, DJ. Fabres J, Farm J, Gutierrez JP, Hennessy K, Kosek D, et al. Ethics and scientific Publication. Adv Physiol Edvc. 2005; 29: 59-74.
- 23- International Committee of Medical Journal Editors. Uniform requirements of 27. Davidoff F,

DeAngelis CD, Drazen JM, et al. Sponsorship, authorship, and accountability. N Engl J Med. 345: 825-827, 2001.

24- Vandembroucke JP. In defense of case reports and case series. Ann Intern Med. 2001;134: 330-4.

25- Albercht J, Bigby M. Case reports and case series. In Baslaugh S. Edi. Encyclopedia of epidemiology. First volume. California: SAGE Publications, Inc. 2008; pp: 134-136.